

RECENZJA

Rozprawy doktorskiej mgr Arkadiusza Przybyła na temat: KONCEPCJA SYSTEMU DOSKONALENIA ZAWODOWEGO FUNKCJONARIUSZY PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ

1. Znaczenie tematyki rozprawy

Bezpieczeństwo wewnętrzne to podstawowy element składowy bezpieczeństwa państwa obok bezpieczeństwa zewnętrznego i porządku publicznego. Zapewnienie tego bezpieczeństwa jest konstytucyjnym zadaniem przypisywanym Radzie Ministrów, gdyż skala zagrożeń bezpieczeństwa wewnętrznego wymaga podejmowania przez organy państwa systemowych przedsięwzięć w sferze prawnej instytucjonalnej i funkcjonalnej. Bezpieczeństwo wewnętrzne zatem, zapewnia trwanie, przetrwanie i rozwój jednostki i grup społecznych na terytorium państwa. Do realizacji tych zadań powoływane są kompetentne instytucje, organy, służby i formacje odpowiednio w tym celu wyszkolone i wyposażone. Jedną z nich jest Państwowa Straż Pożarna, która w warunkach życia codziennego przeznaczona jest do likwidacji zagrożeń dla życia i zdrowia ludności, udzielania jej niezbędnej pomocy wypadku nagłych zagrożeń. Gwałtowny rozwój cywilizacyjny spowodował pojawienie się nowych typów zagrożeń co skutkowało i w dalszym ciągu skutkuje rozszerzeniem zakresu działań jednostek straży pożarnej. Oprócz pożarów, które dotychczas stanowiły główne zagrożenie pojawiło się wiele nowych, w których największe znaczenie mają katastrofy i awarie chemiczne wypadki i katastrofy związane z budownictwem oraz komunikacją. Zagrożenia te, wymagają sprawnych, wielofunkcyjnych podmiotów ratowniczych, które będą w stanie przeciwdziałać zagrożeniom oraz udzielać pomocy w różnego rodzaju zdarzeniach zagrażających życiu i zdrowiu obywateli. Potrzeba ochrony ludności przy dynamicznie zmieniających się zagrożeniach wymaga od służb ratowniczych zdolności do prowadzenia kompleksowych działań ratowniczych wymagających szerokich kompetencji zawodowych, dlatego wiedza zdobyta w uczelniach i ośrodkach szkolenia jest niewystarczająca i wymaga systematycznego jej wzbogacania także poprzez system doskonalenia zawodowego na wszystkich zajmowanych stanowiskach. Oparty na dotychczasowych doświadczeniach, wykorzystujący osiągnięcia nauk o zarządzaniu – system doskonalenia zawodowego Państwowej Straży Pożarnej musi być otwarty na nowe wyzwania. Potrzebę tę zidentyfikował Autor recenzowanej dysertacji i podjął się zbadać możliwości zwiększenia efektywności doskonalenia zawodowego na potrzeby

prowadzenia działań ratowniczych przez Państwową Straż Pożarną nie tylko w tzw. „codziennej” działalności ratowniczej ale zwłaszcza w sytuacjach, gdy „niepożądane” zdarzenia burzą porządek życia codziennego, a ich skala narusza podstawowe procesy społeczne.

2. Ocena wartości metodycznej rozprawy

Zamiary badawcze przedstawione zostały w oddzielnym rozdziale zatytułowanym „Założenia metodologiczne”. Miały one swe odniesienia w treściach pracy oraz w zakończeniu, gdzie znajdujemy ocenę realizacji procedury badawczej. Zastosowane podejście metodyczne jest zgodne z obecnymi poglądami i wymaganiami w środowisku uprawiającym nauki społeczne. Czytelnie określony został przedmiot badań, za który uznano *system doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej* (s.15). Tak zakreślony przedmiot badań wymagał czytelnego wytyczenia celu do jakiego zmierzać powinien wysiłek badawczy. Autor zdecydował się na wskazanie zarówno teoretycznego (poznawczego) jak i empirycznego celu badań, co w kontekście rozpatrywanej problematyki uznać należy za uzasadnione. Takie określenie celów miało swe reperkusje w procesie badawczym, gdzie zastosowane metody weryfikacji założonych hipotez umożliwiały pozyskanie zarówno wiedzy teoretycznej, a poprzez pozyskanie opinii celowo dobranych respondentów - sugerowanie rozwiązań praktycznych. Wskazanie tych dwóch celów miało także odbicie w układzie prezentacji wyników badań. Problemy badawcze zostały sformułowane czytelnie i trafnie w odniesieniu do dostrzeżonej sytuacji problemowej. Zwraca uwagę poprawność relacji między głównym problemem badawczym, problemami szczegółowymi, które z kolei ściśle korespondują z treściami kolejnych rozdziałów. Główny problem badawczy wyrażony pytaniem: *Jakie zmiany wprowadzić do systemu doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej w celu poprawy skuteczności podnoszenia kwalifikacji zawodowych strażaków w zakresie podniesienia efektywności i sprawności prowadzenia działań ratowniczych?* zakłada że istniejący, opisany w rozdziale trzecim, system doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej posiada istotne braki, które Autor zidentyfikował. Niestety, w przedstawionej dysertacji (w żadnej jej części) nie znalazłem krytycznej oceny funkcjonowania obowiązującego systemu doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy PSP, ani też krytycznej oceny literatury z tym związanej. Trudno zatem ocenić co w istocie Autor chce poprawiać skoro nie zidentyfikował niedomagań istniejącego systemu? Swoisty sposób ujęcia problemów szczegółowych wkomponowanych niejako w strukturę prezentowanych wyników badań wskazuje na poprawne rozumienie istoty powiązań między rozwiązywanymi problemami a wynikami badań. Hipoteza, jako naukowe przypuszczenie co do wyników prowadzonych

badań, winna być z jednej strony uprawdopodobnioną odpowiedzią na zidentyfikowany problem badawczy, z drugiej zaś, gwarantować jej weryfikowalność przy użyciu metod i narzędzi badawczych. Przedstawione przez Autora rozważania teoretyczne (s. 16) wyrażają owe myśli, lecz praktyczne ich zastosowanie w odniesieniu do hipotezy głównej budzi pewien niedosyt gdyż nie sugeruje odpowiedzi na problem i jest zbyt oczywista by ją weryfikować metodami naukowymi. W hipotetycznych przypuszczeniach są jednak pomysły na rozwiązanie wcześniej wyartykułowanych problemów badawczych. Za poprawne uznaję treść hipotez szczegółowych. Sposób formułowania owych hipotez umożliwia ich weryfikację przy zastosowaniu zaproponowanych metod badawczych. Dobór metod badawczych i ich zastosowanie jest adekwatne do charakteru pracy. Dotyczy to przede wszystkim klasycznych metod teoretycznych, w tym zwłaszcza szeroko stosowanej analizy, której wyniki zostały starannie opracowane i przedstawione w tekście. Dokonywane uogólnienia potwierdzają poprawność stosowania syntezy pozwalającej rzeczowo i czytelnie przedstawić uzyskane rezultaty z przeprowadzonych badań. Na podkreślenie zasługuje zastosowanie w pracy metody empirycznej – sondażu diagnostycznego. Właściwy dobór respondentów przy wykorzystaniu uznanych narzędzi badawczych pozwoliły uzyskać wartościowy materiał poznawczy. Jako zasadne uznać należy przedstawienie organizacji przebiegu badań, które pozwalają zapoznać się z przyjętą koncepcją procedury badawczej i sposobem realizacji jej zamierzeń. Do elementów pozytywnie ocenianych zaliczyć także należy uogólnienia zawarte w zakończeniach każdego z rozdziałów oraz w zakończeniu pracy. Wskazano tam również możliwe kierunki kontynuacji badań. Za poprawny uważam układ recenzowanej dysertacji. Jej struktura jest przejrzysta a prowadzone wywody stanowią logicznie powiązaną całość. Ponadto, pracę cechuje pragmatyzm naukowy, bowiem treści poszczególnych jej części są ze sobą powiązane – następne wynikają z poprzednich jako efekt nakreślonego sposobu przedstawienia poszczególnych kwestii i prezentacji uzyskanych wyników badań. Rozprawa zapoczątkowana wstępem, a następnie rozwinięta w czterech rozdziałach, stanowi zamkniętą i tematycznie spójną całość. Pracę wzbogacają liczne wykresy, rysunki i schematy. Analiza przedstawionego materiału badawczego wskazuje na stosunkowo dokładne określenie głębokości i zasięgu rozwiązywanego problemu. Nie budzi także wątpliwości dobór literatury. W spisie bibliograficznym umieszczono 241 pozycji zwartych oraz artykułów, 7 aktów prawnych oraz 18 stron internetowych dotyczących różnych aspektów rozpatrywanej problematyki. Przy takim bogactwie materiałów źródłowych niezrozumiałym jest nie dokonanie krytycznej oceny tegoż materiału jako podstawy do formułowania wniosków o dokonywania zmian w kierunkach doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej.

3. Ocena wartości merytorycznej rozprawy

Część merytoryczną pracy ujęto w czterech rozdziałach odpowiadających treścią zamiarom badawczym zawartym w części metodycznej. Treści merytoryczne zawarte w poszczególnych rozdziałach są oryginalne, wiarygodne, poparte wynikami badań i wnoszą pewien istotny wkład do nauki o bezpieczeństwie, zwłaszcza w obszarze bezpieczeństwa powszechnego.

Rozdział drugi (pierwszy rozdział odnosi się do założeń metodologicznych) poświęcono charakterystyce metod i form doskonalenie zawodowego pracowników w strukturach organizacji zhierarchizowanych. Treści rozdziału, jak mi się wydaje, stanowią podstawę teoretyczną rozważań o możliwościach wykorzystania istniejących modeli efektywności szkolenia pracowników oraz metod i form doskonalenia zawodowego do poszukiwania racjonalnej koncepcji zwiększającej profesjonalizm funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej zakresie działań ratowniczych. Przedstawiona analiza modeli efektywności szkolenia pracowników dostarcza istotnej wiedzy o formach i metodach owego doskonalenia stosowanych w firmach (zakładach pracy) rozumiejących istotę inwestowania w tzw. kapitał ludzki. Inwestycje te, to możliwość nie tylko systematycznego doskonalenia zawodowego na zajmowanych stanowiskach, ale także stworzenie warunków do realizacji ambicji zawodowych i rozwoju indywidualnego pracowników. Wnikliwa i dość szczegółowa analiza zarówno modelu jak i metod i form doskonalenia zawodowego przedstawiona w rozdziale zaprezentowana została jakoby „obok” rozważanej problematyki. Autor, ani w poszczególnych podrozdziałach, ni też we wnioskach podsumowujących rozdział, nie odniósł się krytycznie do możliwości zastosowania analizowanych rozwiązań w formacji jaką jest Państwowa Straż Pożarna. Odnosi się wrażenie że treści rozdziału (za wyjątkiem strony 95 – 97) są rozważaniem teoretycznym na temat form i metod doskonalenia zawodowego bez wskazania możliwości ich wykorzystania w doskonaleniu zawodowym funkcjonariuszy PSP. Mimo dużego wysiłku badawczego, efekt przedstawionych rozważań kontekście przedmiotu badań, oceniam jako umiarkowany.

Rozdział 3 (s. 112– 147) poświęcony został prezentacji doskonalenia zawodowego realizowanego w Państwowej Straży Pożarnej. Autor dokonał wnikliwej analizy dokumentów normatywnych i obowiązujących wytycznych wydanych przez Komendę Główną Państwowej Straży Pożarnej a dotyczących zasad organizacji oraz przebiegu doskonalenia zawodowego w Państwowej Straży Pożarnej. Uczynił to w sposób merytorycznie poprawny, czytelny i wnikliwy. Świadczą o tym treści poszczególnych podrozdziałów zawierające usystematyzowane informacje o zasadach doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy wykonujących zadania związane z bezpośrednim udziałem w działaniach ratowniczych (s.114

-134), doskonalenia funkcjonariuszy etatowej i nie etatowej obsady stanowisk kierowania (s. 135 -140) oraz funkcjonariuszy i pracowników cywilnych pełniących służbę w codziennym rozkładzie czasu pracy. Wykazane różnice w podejściu, zakresie i częstotliwości szkoleń między analizowanymi grupami daje pełny obraz obowiązującego w Państwowej Straży Pożarnej systemu doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy. Sama jednak analiza dokumentów normatywnych, w moim przekonaniu, nie wystarcza do wskazania niedociągnięć lub braków występujących w obowiązującym systemie doskonalenia zawodowego. Brak krytycznej oceny obowiązujących rozwiązań nie daje podstawy do naprawy tego systemu. Nie znalazłem w rozdziale ni też we wnioskach podsumowujących ów rozdział uwag, które stanowiłyby podstawę do tworzenia nowej koncepcji doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy i pracowników cywilnych tej formacji. Aby coś poprawić, należy pierw zidentyfikować co jest złe, gdzie występują braki i na tej podstawie wskazać jak powinno być, a więc zaproponować usprawnienia eliminujące dostrzeżone niedociągnięcia. Nie znalazłem także odpowiedzi na powyższe wątpliwości w empirycznym narzędziu badawczym - kwestionariuszu ankiety. Sformułowane tam pytania nie wymagały od respondentów krytycznej oceny obowiązujących rozwiązań zakresie doskonalenia zawodowego.

Rozdział 4 (s. 148-253) tytuł rozdziału *Koncepcja systemu doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej* jest kopią tytuł dysertacji co jest poważnym błędem. W rozdziale przedstawione i zinterpretowane zostały wyniki badań ankietowych, które stały się podstawą do zaproponowania idei Państwowej Straży Pożarnej jako organizacji uczącej się. Narzędzie, którym posłużył się doktorant (ankieta - załącznik 1 strona 279) zawiera (obok metryczki) 20 pytań zamkniętych kierowanych do respondentów zajmujących stanowiska dowódcze (1497) oraz stanowiska wykonawcze (1692). Pytania zamknięte, w moim przekonaniu, ograniczyły znacznie możliwości poznania opinii ankietowanych, którym narzucono warianty odpowiedzi przygotowane przez Doktoranta. Szkoda, że Autor dysertacji nie zdecydował się na wariant ankiety z pytaniami otwartymi (w całości lub części) lub chociaż umożliwił wyrażenie własnej (respondenta) opinii dodając do proponowanych odpowiedzi kolejny wariant – np. jakie inne?. Mimo tych uwag, analiza wyników badań ankietowych została przeprowadzona rzetelnie i starannie. Może to świadczyć o dobrym przygotowaniu metodycznym Doktoranta. Trudno jest jednak recenzentowi doszukać się korelacji między wynikami badań (opiniami respondentów) a idą Państwowej Straży Pożarnej jako organizacji uczącej się. Przedstawiona idea jest moim zdaniem próbą adaptacji funkcjonującej od ponad 20 lat a zaproponowaną przez Petera Sengę w książce *Piąta dyscyplina* idei organizacji uczącej się (ang. Learning organization) to jest adaptującej się do zmiennych warunków

funkcjonowania. Przedstawione przez doktoranta zalecenia co do możliwości skutecznego podnoszenia kwalifikacji zawodowych przez funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej oceniam pozytywnie

Zakończenie (s. 255 -257) zawiera podsumowanie całego opracowania, odnosząc się ogólnie do weryfikacji przyjętych hipotez oraz wniosków wyprowadzonych na podstawie przeprowadzonych badań.

4. Ocena formalna rozprawy

Poziom pisarskiego ujęcia wyników badań nie budzi większych zastrzeżeń rozprawa napisana została poprawnym językiem, jej opracowanie jest dość staranne i prawidłowe, autor nie ustrzegł się jednak pewnych uchybień:

- Autor w opracowaniu stosuje różne czasy. W jednym miejscu używa (prawidłowo) czasu przeszłego w inny zaś teraźniejszego a nawet przyszłego (s 33) ;
- można dostrzec liczne niedociągnięcia interpunkcyjne (praktyczne na każdej stronie) oraz błędy literowe (np.s.26,44,45,47,);
- na s.26 Autor pisze „*po za stosowaniu obu metod uzyskujemy lepszą spojrzenie tego niż mieliśmy wcześniej....*)Nie tylko z błędem ale całkowicie nielogicznie Powinno być : **po zastosowaniu obu metod uzyskujemy lepszy ogląd tego niż mieliśmy wcześniej**
- s.40, w tabeli jest *opracowanie koncepcji doktorskiej* a powinno być **opracowanie koncepcji rozprawy doktorskiej**
- niezrozumiałą manierą jest używanie słowa *dodatkowo w celu rozwiązania wskazanego problemu badawczego a także weryfikacji sformułowanej hipotezy zastosowano poniższe metody badawcze (S.112)* Wskazane metody badawcze stosuje się do weryfikacji założonych hipotez a nie jak pisze Autor - *dodatkowo*

To tylko przykładowe uwagi wyjaśniające stanowisko recenzenta wskazujące na **dość** staranne opracowanie treści rozprawy. Mimo tych uwag stwierdzam że nie mają one wpływu na ogólnie pozytywną ocenę recenzowanej rozprawy a ich wskazanie – obok funkcji oceny – pełnić ma rolę edukacyjną sporządzonej recenzji.

Ocena końcowa

Rozprawa jest autorskim dziełem Doktoranta, dowodzi oryginalności prowadzonych badań oraz dojrzałości wykorzystywanego warsztatu badawczego. Użyta terminologia jest poprawna i zgodna z obowiązującymi normami. Doktorant wykazał potrzebę naukowego poznania zawartej w niej problematyki. Zastosowana procedura badań odpowiada charakterowi problemu naukowego, a uzyskane rezultaty badań zostały poprawnie ujęte w postać zwartej opracowania naukowego. Recenzowaną rozprawę doktorską cechuje zrozumiały styl pisarski.

Autor wykazał się umiejętnością analizowania, projektowania badań własnych i ich prowadzenia oraz formułowania wniosków. Poprawność merytoryczna przedstawionej do recenzji pracy nie budzi większych zastrzeżeń, o wartości naukowej przedłożonej rozprawy doktorskiej świadczą w mojej ocenie między innymi następujące przesłanki:

- sformułowany interesujący problem badawczy, który stał się ambitnym zadaniem dysercacyjnym;
- poprawnie przyjęte założenia metodologiczne i zastosowane adekwatne do badanych problemów metody i narzędzia badawcze;
- dokonana syntezy wyników badań z przedstawieniem koncepcji doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej.

W trakcie lektury rozprawy doktorskiej nasunęło się kilka dyskusyjnych kwestii, wymagających głębszych wyjaśnień pozostawiam je do wyjaśnienia podczas publicznej obrony rozprawy doktorskiej.

Proszę, aby Autor podczas obrony wyjaśnił:

1. Na podstawie jakich przesłanek stwierdził Pan że obowiązujący system doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej wymaga zmian i wytyczył kierunki owych zmian?
2. Jakie zmiany w istniejącym systemie doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej zaproponował Pan w autorskiej koncepcji systemu doskonalenia zawodowego oraz jakich zmian organizacyjno - prawnych w aktualnie obowiązującym systemie zmiany te wymuszają?

Konkluzja

Rozprawa doktorska pana magistra Arkadiusza Przybyła na temat: *Koncepcja systemu doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej* stanowi rozwiązanie istotnego problemu naukowego. Wyniki analizy jej treści utwierdzają w przekonaniu, że prezentują ogólną wiedzę teoretyczną Autora w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie. Na tej podstawie stwierdzam że Autor wykazał się umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Reasumując, rozprawa doktorska pana magistra **Arkadiusza Przybyła na temat: *Koncepcja systemu doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej* spełnia wymagania dotyczące rozprawy doktorskiej** określone w artykule 187 ust.1i 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce. W związku z powyższym wnoszę o jej przyjęcie i dopuszczenie do publicznej obrony.

.....
02.08.2023